

Химариотите против турската власт за зачувување на племенската демократија, но таа борба наидувала на безбројни пречки од Млетачката Република. Годишниците на Доменико Малипиерос го опфаќаат периодот од 1457—1500 година, па по сè изгледа дека не се потполни и можат да не стават во сомневање, во тие пропуштени материјали да не се крие нешто значајно. Ракописот на Стефано Магно е базиран врз разните извештаи, што овој автор успеал да ги собере. Меѓутоа, кај него се точно означени датите на одделни настани. Овие документи се значајни за настаните од времето на доаѓањето на синот на Скендербег во Албанија од 1481 година, како и за натамошните настани. Во овие документи има и обмен материјал што ни овозможува да ги следиме настаните во планинските зони на Химара.

Значењето на овие материјали за албанската историографија, па и за

соседните народи е многу големо. Врз основа на овие документи може да се создаде претстава за политичката историја на албанскиот народ за првите два века од неговото попаѓање под турска власт. Во споредба со премолченото минување на старата историографија преку настаните од овој период, денес врз база на овие материјали можеме да имаме јасна слика за вооружениот отпор и за ослободителното движење на албанскиот народ за овој период. Овие материјали, собрани во европските архиви, даваат преглед на периодите кога албанското движење стапува во врска со европските држави, кои одвреме-навреме биле во војна со Турција. Врз база на севе ова, може да се заклучи дека ваквите објавени документи се голем придонес кон научното расветлување на средновековната историја на албанскиот народ.

III. P.

Нови податоци за востанието на Комитопулитe во Македонија, 969 година

(Stjepan Antoljak, *Miscellanea mediaevalia Jugoslavica*. Годишен зборник на Филозофскиот факултет на Универзитетот во Скопје, кн. 20. Скопје 1968, стр. 113—195)

Трудот на проф. д-р Стјепан Антољак „*Miscellanea mediaevalia Jugoslavica*“ всушност претставува збир на повеќе научни прилози што осветлуваат нерешени проблеми од средновековната историја на народите на Југославија.

Својот труд авторот го поделил на повеќе делови и подделови. Првиот дел ѝ го посветил на историјата на средновековната Словенија. Во овој дел С. Антољак се обидел да го расветли, врз база на нови согледувања на изворите, проблемот околу „*Marca Vinedorum*“ и „*Winidorum marca*“. Уште од почетокот авторот нагласил дека е неприфатлива претпоставката дека во VII век постоела т.н. „*marca Vinedorum*“ или „*Slovansko krajino*“. Врз база на изворите, Антољак дошол до заклучок дека Карло Велики, иако создал пове-

ќе марки, не ја створил и „словенската марка“ или „краина“, бидејќи таа била формирана дури во 864 година. Таа била т.н. „*Winidorum marca*“. Оваа марка, според авторот, кралот Лудовик, заедно со другите марки, му ја доделил во 865 година на својот син Карломан. Антољак со право заклучува дека, ако постоела „марката што требало да се однесува на Карантанија“, тогаш сигурно би се наоѓала во списокот на „*Conversio Bagoariorum et Carantonorum*“, кој пак бил создаден во 871 година.

И кнезот „Jngo“ го привлекол вниманието на проф. С. Антољак. Овој кнез сè до 1936 година, наведува авторот, egzistirал во словенечката историографија. Врз база на изворните податоци од т.н. „*Conversio Bagoariorum et Carantonorum*“, авторот утврдил дека меѓу кнезовите

на Карантанија и Долна Панонија бил и „Jngo“. Тој бил доста популарен и сакан од народот. Бидејќи приведениов извор е доста сигурен, Антољак со право се изјаснува дека кнезот „Jngo“ ќе треба да добие свое место во историјата на средновековна Словенија.

Вториот дел од својот труд С. Антољак ѝ го посветил на средновековна Хрватска. На прво место се зафатил да го расветли прашањето за т.н. „Lingenes“ на Тома Архифакон. Освен Фрањо Рачки, кој се зафатил да го осветли проблемот околу „Lingenes“, сè до денес никој не се обидел да продолжи со разјаснувањето на овој доста замрсен израз. Резултатите на Рачки, дека изразот „Lingenes“ значел келтски народ што живеел во устието на десниот брег на Пада, едноставно биле цитирани од Шишиќ, Графенауер, Ферјанчиќ и Мандиќ, без да придонесат за неговото разјаснување.

Тргувајќи од изворните податоци на „Annales regni Francorum“ (Annales Einhardi), кои го споменуваат словенското племе „Linones“ во 811 година, а и од „Annales Fuldeneses“ кои го потврдуваат истото, како и од фактот дека тие живееле на источната страна на Лаба, при реката Хавели, С. Антољак заклучува дека токму тие „Lingenes“ биле оние „Lingenes“ што ги спомнува и Тома Архифакон. Тоа, всушност, било подрачјето од каде дошле „Готите“ што ги спомнува Тома Архифакон.

Во својот труд, Антољак ги дава и изворите за кнезот што го победил венецијанскиот дужд во 840 година, а исто така дава одговор на прашањето: кој од историчарите прв укажал на изразот „Краина“ во Башчанската плоча.

Со особено внимание авторот се зафаќа да даде одговор на прашањето: дали постоела, покрај зачуваните и познати апендикули (Appendicula, Pacta conventa, qualter), и уште една, наречена „Conuentio“. На ова доста важно прашање од историјата на Хрватска авторот му посветува најголем простор.

Фактот дека ракописите на делото од Тома Архифакон „Incipit historia Salonitanorum pontificum atque

Spalatensium“ сè до денес не се доволно проучени, му дал право на авторот да се зафати со разјаснувањето на оваа замаглена проблематика. Во таа смисла Антољак многу придонел не само да се дознае нешто повеќе за самите ракописи, туку и за одделни прашања од средновековната хрватска историја. Врз база на нови податоци, авторот дал нови толкувања на голем број проблеми. Тоа, пред сè, важи за прашањето околу даночниот систем, даночните обврски на 12 хрватски племиња, воените обврски на хрватските феудалци итн.

Третиот дел од својот труд С. Антољак ѝ го посветува на средновековна Србија. Прашањето околу името „Boisesthlabos“ што го спомнува Константин Порфирогенит е предмет на неговите проучувања. Тргувајќи од изворниот материјал, авторот се обидува да даде одговор на прашањето: кој е првиот српски владетел? Поради оскудноста од изворни податоци, сè до денес научниците не успеале да дадат точен одговор. Досега се исказани 6 називи за првиот српски владетел. Врз база на своите темелни проучувања, Антољак заклучува дека никако не би требало да се именува споменатиот владетел како „Вишеслав“. Од името „Boisesthlabos“ може да се изведе само името „Војислав“ (Војслав) или „Божеслав“ (Божислав).

Голям простор во својот труд Антољак издвоил и за средновековната историја на Македонија. Нерешеното прашање за годината кога Самоил, со своите браќа, дигнал востание во Македонија е предмет на неговите проучувања. Во почетокот на својот прилог, авторот ја дава полемиката меѓу научниците околу годината на востанието. Во таа смисла авторот доста образложено ни ја прикажува досега неоткрината полемика меѓу Б. Прокиќ и Ст. Станоевиќ. Исто така, Антољак ги изнесува и мислењата за годината на востанието на комитопулите во Македонија, како и на Ф. Шишиќ, В. Н. Златарски, Јиречек, Дринов, Перовиќ, Ташковски, Острогорски, Ферлуга, Ферјанчиќ и др. Врз база на освртот што го дава Антољак, многу јасно се гледаат разликите околу годината на воста-

нието на комитопулите во Македонија. Со особено внимание авторот ги проучува изворните податоци за востанието на комитопулите. При тоа, открил доста нови податоци што му овозможиле со поголема сигурност да донесе свој заклучок за годината на ова востание. Споредувајќи го текстот на т.н. прва и оригинална Скилица хроника, која на латински ја превел Габиус, со онаа од Кедрин и другите хроники, Антољак дошол до такви резултати што го натерале да се изјасни дека:

1. Кога умрел бугарскиот цар Петар (969 г.), во Македонија се дигнале четворицата браќа Давид, Мојсеј, Арон и Самоил, и тоа против централната бугарска власт. Тоа авторот го потврдува со многуважниот податок од Скилица, со кој се вели дека тоа се случувало во 969 година, и тоа со зборовите „И така ова се случи“.

2. Византискиот император Цимискиј, откако ја потчинил „цела Бугарија“, смета авторот, тогаш и комитопулите морале да ја признаат, макар и номинално неговата власт. По смртта на Цимискиј во 976 година, комитопулите одново се дигнале, сега против централната власт на Византија, и успеале за кратко време на Балканот да создадат „една огромна и силна држава со центар во денешна наша Македонија“. (стр. 169)

Посебно внимание С. Антољак му обрнува и на проблемот околу вредноста на Пинчовите исправи и на син му Плеса. Во науката превладува мислењето дека тие се груби и прости фалсификат. Пред да го изнесе ова мислење, авторот ги навел сите досегашни гледишта, како и оние што први се позабавиле со Пинчовите исправи од 994 година. По темелно проучување на исправите, Антољак се изјаснува дека повеќето од содржината на овие доку-

менти, од 994 и 1000 (?), сепак не може сосем да се отфрли, иако во нив има многу неточно и погрешно (стр. 183).

Петтиот дел од својата студија авторот ѝ ја посветува на средновековната историја на Босна и Херцеговина. Така, се зафаќа да го расветли прашањето за потеклото на бан Кулин. Приведените изворни податоци, говорат дека тој бил од печенешко или од влашко потекло. Антољак смета дека најверојатно бан Кулин бил од печенешко потекло, бидејќи така е наведено во постапните извори.

Повелбата на хумскиот велики кнез Андрија исто така нашла место во трудот на Антољак. При тоа авторот дава свои толкувања на некои од изразите во повелбата, особено на изразот „оброк“.

На историјата на средновековна Црна Гора ѝ е посветен шестиот дел. Дали бил Петар само барски бискуп (1078). — е прашањето што си го поставил авторот за да даде одговор. Изворните податоци го натерале да заклучи дека Петар бил „и барски и дубровачки бискуп“ (стр. 191).

Резимирајќи, слободно може да се каже дека со овој обемен труд на С. Антољак низа неосветлени проблеми од историјата на југословенските народи добиваат нова светлина, благодарение на изворните податоци кои авторот ги покажал и сосем успешно ги протолкувал. Посебно значење има работата на С. Антољак за македонската историографија, зашто во неа авторот успеал најпосле да ја разјасни доста замрсената проблематика околу годината на востанието на комитопулите во Македонија. Општо земено, трудот на проф. С. Антољак претставува значаен научен прилог кон југословенската историографија.

Б. П.

Христо Андонов-Полјански, П. Аргиријадес за балканската конфедерација и решавањето на македонското прашање. Годишен зборник на Филозофскиот факултет, том 20, Скопје 1968, 197—244

Видокругот на Пол Аргиријадес, ширината на неговите погледи, неговата дејност на полето на развивањето на идејата за балканска конфедерација и неговиот став спрема македонското прашање, кои досега беа непознати, се изнесени во овој нов прилог на Хр. Андонов-Полјански. Со него се придонесува за правилно одредување на историското место на П. Аргиријадес.

Мошне импресивно извршената опстојна анализа на дејноста на гледиштата на П. Аргиријадес во врска со прашањето за балканска конфедерација и македонскиот проблем, — авторот ја проследил со прилог — на материјалите од конференцијата за балканската конфедерација — и трудот на П. Аргиријадес „Македонија“ од 1896 година. Во прилозите, паралелно со преводот, кој обилува со многубројни коментари, авторот предава и факсимили на оригиналниот текст. Со тоа авторот овозможил да се добие покомплексна претстава за маркантната фигура на П. Аргиријадес. На крајот, Полјански дава кратко резиме на француски јазик.

Во почетокот, авторот накратко го проследува растежот на П. Аргиријадес во виден деес на француското социјалистичко движење. Пол (Панагиотис) Аргиријадес (1849—1901) бил роден во Македонија. Животниот пат го одвел во Франција. Таму, во младоста попаднал под влијание на бланкизмот. „Тој, како бланкист одиграл улога во развивањето на револуционерните традиции и класната свест на францускиот пролетаријат. Со тек на време, тој како и другите бланкисти, станал следбеник на марксизмот“. (198) Во 1885 год. Аргиријадес почнал да го издава списанието „La Question Sociale“, во кое покрај статии од сферата на социјализмот и комунизмот, објавил, во 1885 година, и еден краток прилог за Македонија. Во 1891 година Пол Аргиријадес почнал да го издава годишниот „Almanach de la Question sociale“, списание на

меѓународниот социјализам, во кое соработувале Бебел, Жан Жорес, Зола, па и Фридрих Енгелс. Во Алманахот, покрај другото, П. Аргиријадес, во 1896 година, го објавил и својот труд „Македонија“. Покрај својата дејност во сферата на научниот социјализам, П. Аргиријадес „се интересирал за македонското прашање, тежнел да изнајде поволна солучија, и тоа во рамките на балканската конфедерација. За таа цел тој развил жива агитација и пропаганда“. (199)

Аргиријадесовото ангажирање во пропагирањето на идејата за балканска конфедерација датираше од почетокот на седмата деценија на минатиот век. Во прво време агитацијата се водела преку Меѓународната лига за мир (La Ligue Internationale de la Paix). Исто така, биле формирани и комитети за пропагирање на идејата за балканска конфедерација: Во еден таков комитет, во 1873 година, дејствувал и П. Аргиријадес. Агитацијата особено живнала во 90-тите години на XIX век. Со цел за координирање на акциите во корист на балканската конфедерација, во 1894 година била основана Лигата за балканска конфедерација (La Ligue pour la Confédération balkanique). Претседател на Лигата станал П. Аргиријадес. Познати се само два члена (чл. 2 и чл. 3) од Статутот на Лигата. „По основањето на Лигата, П. Аргиријадес се прифатил да ги пропагира нејзините цели и да стекне поддржници за истите. Во главно тој се ориентирал кон социјалистичките кругови не само во Франција, туку и во останатите земји. Откако добил поддршка тој се стремел на овој потфат да му даде меѓународен собир, на кој и официјално ќе се потврди постоењето на Лигата и еден повисок меѓународен форум ќе ја подржи и ќе ги прокламира идеите во полза на балканска конфедерација. На тој начин се дошло до одржување на еден меѓународен собир, конференција за балканска конфедерација“. (200) Конференцијата за